

IV Дунайські наукові читання: гуманітарна освіта в теорії та практиці

	Порівняння барокових рис в українській літературі та європейській культурі.
<i>Творче застосування</i>	Розмірковування про значення барокових ознак у формі есе. Розповідь «Бароковий світ творчого доробку «пражан» (Н. Лівницької-Холодної, Ю. Липи, Є. Маланюка)».
Урок-дослідження художнього твору як явища бароко: Урок-урочиста вистава	

Отже, методичне моделювання системи вивчення літературних напрямів (бароко) у 9-11 класах загальноосвітньої школи презентує низку складників: змістового (система теоретико-літературних знань, необхідних для розуміння різностильових творів); методично-технологічного (етапи засвоєння естетики літературного напрямку; методи та прийоми їх вивчення, інноваційні

типи уроків на відповідні теми. Вони забезпечують належне емоційне сприйняття різностильових творів українського письменства, формування великостильових орієнтирів у літературі як мистецтві слова, що зумовлюють духовно-ціннісне засвоєння естетичного образу світу в художніх творах українських письменників, регламентованих чинною програмою загальноосвітньої школи.

1. Токмань Г. Л. Методика навчання української літератури в середній школі : [підручник] / Г. Л. Токмань. – К. : ВЦ «Академія», 2012. – 312 с.

2. Нежива Л. Л. Теорія і практика вивчення літературних напрямів українського письменства в школі : [монографія] / Л. Л. Нежива. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2016. – 356 с.

3. Наливайко Д. С. Стиль напрямку й індивідуальні стилі в реалістичній літературі XIX століття / Д. С. Наливайко // Індивідуальні стилі українських письменників XIX – початку XX століть. Збірник наукових праць. – К. : Наукова думка, 1987. – С. 3–42.

4. Кузьменко В. І. Словник літературознавчих термінів : [навчальний посібник з літературознавства за оновленими програмами для вчителів та учнів середніх шкіл, професійних училищ, ліцеїв, гімназій] / В. І. Кузьменко. – К. : Український письменник, 1997. – 230 с.

ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ПОЛЯ УЧНІВ НА УРОКАХ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ

Валентина Радкіна

к. пед. н., доцент

Ізмаїльський державний гуманітарний університет,

Лариса Куріс

директор ЗОШ №11, м. Ізмаїл

Згідно Закону «Про Освіту» основною метою сучасної школи є оптимізація процесу навчання іноземним мовам, який спрямований на задоволення комунікативних потреб учнів, що мають прагматичний характер та впливають на шляхи їх реалізації в сучасному європейському суспільстві. На думку європейських методистів, молода людина повинна вміти вирішувати повсякденні питання проживання в іншій країні, допомагати іноземцям, що мешкають на їх батьківщині, знаходити та

оброблювати інформацію на іноземній мові, добре розуміти культуру, образ життя, менталітет жителів країни, мова яких вивчається та ін. [1;10].

Безумовно, означені соціальні вимоги потребують змін в якості навчання іноземним мовам в сучасній українській школі, що зобов'язує педагогів до пошуку нових методів та прийомів навчання іноземним мовам, формам подачі матеріалу, оптимізації знань, в першу чергу комунікативного та лінгвокультурологічного змісту.

Постановка проблеми. Одним з найуспішних методів, що використовується в сучасному процесі навчання та виховання, є польовий метод – спосіб адаптації отриманих знань, умінь та навичок учня до його індивідуальних потребностей та реалізації в суспільстві. Пілотний аналіз останніх наукових пошуків свідчить, що особлива увага приділяється формуванню емоційного поля національної свідомості учня (Мищенко М.Д.), формуванню культурного поля учня як сучасної стратегії початкової літературної освіти (Воюшина М.П.), системоформуючій ролі уроків літератури в формуванні культурного поля четвертокласників (Петрова С.І.) та ін. Учителя-практики також приділяють велику увагу саме польовому методу: формуванню поля креативності обдарованої дитини (Кульбаба Л.Н.), формуванню емоційного поля у дітей дошкільного віку (Єдукіна Т.Н.), формуванню когнітивного поля засобами сучасних інноваційних технологій на уроках (Ігнатенко Л.И.) тощо.

Такий підхід є цілком виправданий, тому що, як справедливо підкреслює В.В.Воробйов, метод поля має важливу роль при комплексному вивченні мови та культури [2]. Він становиться найважливішим саме при вивченні іноземної мови, тому що без знань культури країни неможливо вивчити мову. Саме в цьому контексті формування лінгвокультурологічного поля як сукупності мовних одиниць, в яких відображається предмет, фрагмент, явище або рух культури країни, мова якої вивчається, є реальним та необхідним. Але означений метод навчання іноземним мовам потребує глибокого теоретичного обґрунтування та практичного апробування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Специфіку польового методу в лінгвокультурології аргументовано розкрив В.В.Воробйов: переваги польового методу у вивченні об'єктів в галузі культури пояснюються загальною

природою поля як комплексної одиниці мови і культури, тому при вивченні іноземних мов важливим є «світ мови, що вивчається» [2]. Взаємозв'язок мови і культури, ширший погляд на мову як надбання духовного багатства народу, підхід до мови як до культурно-історичного середовища, яке формує мовну особистість, є основою лінгвокультурологічного підходу.

На практиці зв'язок мови та культури виявляється у тому, що кожна людина відчуває свою приналежність до тієї чи іншої культури, до певного соціокультурного прошарку. Таке відчуття у ній закладено споконвічно оточуючим її лінгвокультурологічним середовищем, основними факторами якого є соціально-економічне, політичне, історико-культурне становище, мовний та етнічний склад держави або території, традиційна приналежність носія мови до тієї або іншої релігії тощо. Всі ці фактори впливають на лінгвокультурологічну характеристику особистості [3, с. 47].

Взаємовідносини мови та культури досить чітко розкриті Т. С. Симоненко, який підкреслює, що лінгвокультурологічний підхід до навчання мови спирається на позиції про те, що мова та культура постають у тісному взаємозв'язку, а людина як член суспільства – це, з одного боку, основний носій мови, а з іншого – культури суспільства, тобто це той, хто відтворює культуру та нею користується. Отже, людина – це особистість, яка впливає на формування та розвиток культури окремого суспільства.[4, с. 59] Але, не знаючи мову, зрозуміти та відтворити культуру неможливо. На думку Єлізарової Г.В., будь-яке «мовне поле» являє собою «шматочок світорозуміння мови», певну апріорну систему понять, ідей, не пов'язану ні з об'єктивною дійсністю, ні з мовною матерією [5, с. 56]. Воробйов В.В. пояснює це тим, що в цьому випадку «поставлено питання не тільки про мовні поля, а й про поля, де мовні одиниці «покривали»,

IV Дунайські наукові читання: гуманітарна освіта в теорії та практиці

пояснювали в першу чергу позамовний, понятійний зміст.» [2, с. 56]

Як бачимо, компоненти такої методики виходять за рамки семантичного поля, адже поєднують у собі багатовимірну структуру, що відображає не лише мову, але й культуру, тобто має не лише мовний, але й позамовний вимір. Основні поняття, структура і функціонування поля, в одиницях якого знаходить відображення відповідний фрагмент культури, тобто об'єктивна позамовна реальність, повинні неминуче відбитися в будові поля. Таке поле, на відміну від семантичного, називається лінгвокультурологічним полем. Таким чином, лінгвокультурологічне поле можна в загальних рисах визначити як ієрархічну систему одиниць, що володіють загальним значенням і відбивають у собі систему відповідних понять культури. Лінгвокультурологічне поле як метод дослідження, навчання корелює з методично важливим поняттям – лінгвокультурологічною компетенцією як певною «картиною світу», що історично склалася для нації і існує в своїх загальних рисах і специфіці у кожного індивідуума.

Змістовне значення кожної одиниці призводить до формування «щільного, без пропусків покриття», яке будується на наступних принципах: принцип цілісності; принцип впорядкованості; принцип взаємовизначеності; принцип повноти; принцип довільності меж; принцип суцільного покриття [2, с. 60] Посилаючись на Г. Кандлер, Воробйов В.В. підкреслює, що принципи цілісності та повноти опису, тісно пов'язані між собою, постулюють не «виборче» («любове», тобто пропагандистське в гіршому сенсі цього слова) опис матеріалу, а інтерпретацію загального, цілісного охоплення явищ і подій в їх протиріччях і розвитку. Принцип впорядкованості кладеться в основу суворої систематизації матеріалу, що не «ілюструє підходу», а розкриває ієрархічну системи лінгвокультурем.

Безумовно, основні поняття, структура і функціонування поля, в одиницях якого відображається певний

фрагмент культури, мають об'єктивний немовних характер. Однак, зміст цього культурного фрагменту має мовне оформлення, лінгвістично інтерпретоване. Отже, лінгвокультурологічне поле являє собою складну багатовимірну структуру, яка будується як на лінгвістичних одиницях, так і на екстралінгвістичних елементах. Важливо підкреслити, що мова є частиною культури, а культура - частиною мови, взаємовпливаючі, взаємодоповнюючі, взаємопов'язані і взаємодіючі один з одним. Без культури мову можна вивчити, але не можна її опанувати. Культуру без мови можна знати, але не розуміти.

Дана концепція дуже важлива для сучасної методики, так як в основі навчання мовам в сучасній школі лежить вивчення семантичного поля: учень засвоює лексику з певної теми, вивчає граматичні структури і запам'ятовує фонетичні явища, необхідні для використання лексичних одиниць у мовленні. Лінгвокультурологічний підхід пропонує оволодіння не семантичним полем, а лінгвокультурологічним – оволодіння лінгвістичним поняттям в культурологічному польовому контексті. Таким чином, учень вивчає не тему, а явище, не слово, а поняття.

Згідно з тематикою ситуативного спілкування ядро лінгвокультурологічного поля школяра з кожним роком вивчення іноземної мови розширюється та наповнюється новим інформативним мовно-культурологічним матеріалом. Це є можливим завдяки тому, що в процесі формування лінгвокультурологічного поля відбувається «занурення» учня в національно-культурне середовище країни, мова якої вивчається, що дозволяє йому не тільки краще вивчити мову, а й засвоїти особливості організації іншомовної комунікації.

Таким чином, лінгвокультурологічний польовий метод вивчення іноземної мови спрямований в першу чергу не на вивчення мови, а на засвоєння культури країни, мова

IV Дунайські наукові читання: гуманітарна освіта в теорії та практиці

якої вивчається, мова є тільки інструментом означеного процесу.

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. – Відділ сучасних мов, Страсбург. – К.: Ленвіт, 2003. – 262 с.
2. Воробьев В. В. Лингвокультурология / В. В. Воробьев. – Москва, 2006. – 112 с.
3. Мех Н. О. Проблема співвідношення мови та культури, мови та етносу / Н. О. Мех // Мова і культура. (Науковий журнал). – К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2003. – Вип. 6. – Т. I. – С. 25-30.
4. Симоненко Т. С. Технологічний підхід до формування лінгвокультурологічної компетенції учнів на уроках рідної мови / Т. С. Симоненко // Рідна школа. – 2011. – № 10 (жовтень). – С. 39-41.
5. Єлізарова Г. В. Формування міжкультурної компетенції у студентів в процесі навчання іноземним мовам: автореф. / Г. В. Єлізарова. – С-П, 2001.

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ХУДОЖНЬОЇ ІСТОРІОСОФІЇ ПОЕТІВ ПРИДУНАВ'Я

Галина Райбедюк

к. філол. н., професор

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Літературне Придунав'я у загальнонаціональному художньому часопросторі оприявнює унікальний естетичний феномен. Він репрезентований творчістю митців різних національностей (українців, болгар, молдован, росіян, албанців, гагаузів тощо), котрі здавна мешкають у Південній Бессарабії. В цьому контексті яскраво вирізняється когорта україномовних поетів (Михайла Василюка, Валерія Виходцева, Таміли Кібкало, Володимира Рєви, Володимира Сімейка). Їх доробок помітно маркує культурний код духовного простору Придунав'я, а останніми роками дедалі чільніше вписується в літературно-мистецьке життя всієї України.

Кожен із означеного кола поетів створив багатий та різнобарвний художній світ, засвідчив його оригінально репрезентовану мотивно-образну палітру, виявив майстерне володіння словом, вишуканий естетичний смак. Водночас простежуємо в їх ліриці спільні тематичні доміанти. Це, передовсім, апологетизація краси придунайського краю, увага до його історичного минулого, поетизація ріки Дунай як невід'ємної складової структури національного Космо-Психо-Логосу (за Г. Гачевим).

Наукова рецепція та інтерпретація художнього доробку поетів Придунав'я на сьогодні помітно активізувалась, про що свідчать непоодинокі публікації Г. Райбедюк, Л. Рєви-Лєвшачової, А. Соколової, О. Томчука та ін. Об'єктом їх дослідження переважно є такі аспекти поетики, як мотивна структура, генологічний рівень тексту, міфопростір лірики, фольклорний інтертекст, строфічні особливості віршів, специфіка художньої мови тощо. Цілісне ж уявлення про індивідуальну мистецьку поставу кожного з авторів було б значно повнішим за умови ширшого розгляду філософсько-естетичних засад творчості, складових художньої аксіології, особливостей світобачення. Відтак із погляду вирізнення стильових констант творчості придунайських митців важливим видається дослідження індивідуальних історіософських візій, які превалюють у художньо-естетичній системі цих поетів, визначаючи і тематичний спектр, і формальні якості доробку.

Полікультурний аспект художньої історіософії, заявлений творчістю болгар і молдован Буджака, представлений колективною монографією науковців Ізмаїльського державного гуманітарного університету й дослідників Болгарії «Культурний простір бессарабських